

Давайце абмяркуем. Прыгадайце, ці рабілі вы ў сваім жыцці непрыемныя ўчынкі, як галоўны герой апавядання. Раскажыце пра іх. Ці было вам потым сорамна за такія ўчынак? Чаму?

Загадка

Мы яго ў паход бяром.
А ён есці-піць не просіць.
І не мы яго нясём —
Гэта ён нас спраўна носіць.
У. Паўлаў.

Патла́ты (хлопец) — з доўгімі нерасчэсанымі валасамі.

Пунсаве́ць — рабіцца чырвоным.

Каменяло́мня — месца распрацоўкі выкапнёвага будаўнічага каменю і іншых горных парод.

Канцэ́лагер — канцэнтрацыйны лагер: месца ізаляцыі зняволеных і ваеннапалонных.

А́льпы — горы ў Заходняй Еўропе.

Як след прасты́ў — бяследна знік, прапаў.

Сква́пны — скупы, прагны да багацця.

Берасця́нка — невялікая лясная птушка атрада вераб'іных; зяблік.

Жа́ўна — назва чорнага і зялёнага дзятлаў.

МІХАСЬ ДАНІЛЕНКА

Ордэн

Вясновым днём ішоў я з Максімкам праз гарадскі сквер. Пасвіствалі шпакі. На вершаліне сухадрэвіны стукаў дзюбай дзяцел. Раптам Максімка крануў мяне за руку:

— Дзед, глядзі.

На пляцоўцы перад памостам, дзе ў летнія вечары граў аркестр, стаяў патлаты хлопец. На дошчачцы, што вісела над раскладным стэлажом са значкамі, было напісана: «Куплю ордэн Айчыннай вайны». Максімку, відаць, вельмі ўразілі словы «куплю ордэн», і ён аж застыў каля стэлажа.

— Ці ж можна купляць святое? — запытаўся я ў патлатага.

Той звысоку акінуў мяне абыякавым позіркам і працадзіў скрозь зубы:

— А твая якая справа?..

Мы пайшлі далей, і я раскажаў Максімку, як у вайну армія, у якой я ваяваў, трапіла ў акружэнне. Мы стаялі да апошняга. Шмат маіх аднапалчан загінула. А потым я, палонны, працаваў у каменяломнях, уцякаў з канцлягера. Удвух з сябрам прабіраліся мы па заснежаных Альпах, а ў далінах уладарыла вясна, пунсавелі кветкі...

Максімка ведаў: дома, у чырвонай скрыначцы, ляжыць мой ордэн Айчыннай вайны другой ступені. І таму пасля доўгага маўчання запытаўся:

— Дзед, а твой ордэн для цябе — святое?

— Святое, унучак, святое, — адказаў я. — Мне нават страшна падумаць, што ён можа трапіць у нечыя сквапныя рукі... Не стане мяне на свеце, ордэн захаваеш ты — як памяць пра дзеда.

Калі мы вярталіся з прагулкі, патлатага хлопца з раскладным стэлажом у скверы ўжо не было. Як след прастыў. І здавалася, што званчэй спявалі берасцянкі і падавала голас жаўна. Нават сонца свяціла ярчэй.

1. Хто распавядае гісторыю пра ордэн: пісьменнік ці яго герой? Чаму вы так думаете?
2. Якую непрыемную карціну ўбачылі дзед і яго ўнук Максімка ў гарадскім скверы? Як абодва аднесліся да аб'явы? Падмацуйце адказ радкамі з твора.
3. Як характарызуе патлатага хлопца размова з дзедам? Прачытайце іх гутарку па ролях.
4. Што раскажаў дзед унуку пра сваё ваеннае жыццё? Перакажыце.
5. Які завет даў дзед Максімку? Прачытайце.
6. Чаму ў старога чалавека ўзняўся настрой, калі ён не ўбачыў на ранейшым месцы патлатага хлопца са стэлажом?
7. Разгледзьце ілюстрацыю на с. 99. Знайдзіце і прачытайце ўрывак, які ёй адпавядае.

Давайце абмяркуем. Паразважайце, навошта патлаты хлопец хацеў купіць ордэн. Ці захоўваюцца ў вашых сем'ях рэліквіі? Раскажыце пра іх. Што з'яўляецца рэліквіяй? Як апынулася яна ў вашай сям'і? Чаму вашы родзічы яе зберагаюць?

Падрыхтуйце выразнае чытанне твора па ролях і праінсцэніруйце яго.

ПРЫКАЗКА

- Той герой, хто за Радзіму гарой.

ПРАВЕРЦЕ СЯБЕ

Ведаю...

1. Ад чыйго імя вядзецца расказ у кожным з наступных твораў — ад імя аўтара ці яго героя?
 - а) У апавяданні Міхася Даніленкі «Ордэн»;
 - б) у апавяданні Алеся Махнача «Юныя абаронцы»;
 - в) у апавяданні Івана Муравейкі «На вайне і не такое бывае (Подзвіг катá Марціна)»;
 - г) у апавяданні Барыса Сачанкі «Хлеб».Дакажыце сваю думку адпаведнымі радкамі з твораў.
2. У якім з вывучаных твораў апавядаецца:
 - а) пра галоднае пасляваеннае жыццё;
 - б) дапамогу дзяцей цяжкараненым байцам у час абароны Брэсцкай крэпасці;
 - в) цікавы выпадак дапамогі катá салдатам фронту?
3. У якім творы асуджаецца ганебны ўчынак юнака: пакупка ім узнагароды часоў Вялікай Айчыннай вайны?
4. Назавіце адпаведны твор, у якім адзін з герояў паказаны пісьменнікам так:
 - а) «Калі наша рота праходзіла праз вёску, я заглядаў у кожны двор, спадзеючыся ўбачыць храбрых памочнікаў. Для перадапошняй хаты стаяў рыжагаловы хлапчук

гадоў дзесяці-дванаццаці з чорным катом на руках»;

б) «Спакойна, каб не прамахнуцца, баец па-чаў страляць па фашыстах, якія наступалі ад Цярэспальскай брамы. Яму цяжка было трымацца на нагах, і, каб не асунуцца на падлогу, ён яшчэ болей падаўся наперад, высунуўся з акенца. Непадалёку ўпала міна, і моцным выбухам адкінула байца назад, у падвал»;

в) Далёка ад роднага краю
Сцяжыну яго абарвала
Тупая варожая куля.
Хавала яго не матуля.
Салют не грымеў над грудком —
Хавалі салдата цішком
Уночы жанчыны-сялянкі
На мужнай зямлі партызанскай;

г) «Потым усё ж не вытрымаў. Падсеў да стала, адгарнуў абрус, узяў у сваю руку той кавалачак хлеба, што пакінула маці Толіку, майму старэйшаму брату. Не есці ўзяў. Проста так, паглядзець. Палюбавацца хлебам, як любавалася маці. І тады раптам мне здалося, што маці мяне абдзяліла, брату пакінула хлеба намнога больш, чым дала мне».

5. Да якіх твораў зроблены гэтыя малюнкi? Назавіце аўтараў твораў.

6. Устаноўце адпаведнасць паміж назвамі твораў і іх героямі.

Героі	Твор
А) Віця, яго кот і сяржант Перапечка;	1) «Хлеб»;
Б) дзед, унук Максімка і патлаты хлопец;	2) «Юныя абаронцы»;
В) маці, Толік і хлопчык-расказчык;	3) «На вайне і не такое бывае (Подзвіг катá Марціна)»;
Г) Нюра, Валя і кантужаны пагранічнік	4) «Ордэн»

7. Вывзначце, у які час — ваенны ці пасляваенны — адбываюцца падзеі, апісаныя ў творах «Помнік герою», «Хлеб», «Ордэн».

Разумею, магу растлумачыць...

1. Чым аб’яднаны вершы і апавяданні гэтага раздзела?

Выберыце адказ:

- а) творы аб’яднаны тэмай ваеннага і пасляваеннага часу;
- б) дапамагаюць пазбавіцца ад дрэнных якасцей характару;
- в) выступаюць супраць вайны;
- г) вучаць захоўваць памяць пра герояў і ахвяр вайны.

2. У чым жах вайны? Прывядзіце прыклады з прачытаных твораў.

3. Пастаўце пункты плана ў той паслядоўнасці, у якой адбываліся падзеі ў апавяданні Міхася Даніленкі «Ордэн».

П л а н

У гарадскім скверы.

Патлаты хлопец знік.

Расказ дзеда пра вайну.

Дзедаў наказ унуку.

Размова з патлатым хлопцам.

На свяце Дня Перамогі

Разгледзьце малюнак і складзіце па ім апа-
вяданне.

Словы і словазлучэнні для выкарыстання: на-
пярэдадні 9 Мая, прапанова класнага кіраўніка,
сонечная і бязвоблачная раніца, прыйшлі ўсім
класам, плошча, Вечны агонь, шмат людзей,
ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, уручылі
кветкі, песні, усмешкі і вясёлы настрой, пачуццё
ўдзячнасці і гонару.